

Гносеологія наукового пізнання

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Третій (доктор філософії)</i>
Галузь знань	<i>Соціологія</i>
Спеціальність	<i>054 Соціологія</i>
Освітня програма	
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)/дистанційна/змішана</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, перший семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>4 кред. ЄКТС/120 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>залік</i>
Розклад занять	
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лектор і практичні: к.с.н., доцент Єнін Максим Наїмович +380953246408;</i>
Розміщення курсу	Moodle КПІ імені Ігоря Сікорського

Програма навчальної дисципліни

Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Навчальна дисципліна спрямована на формування у аспірантів здатностей визначати проблеми природи пізнання, сутність, закономірності, принципи пізнавального процесу, можливості і межі пізнання, форми, рівні, методи пізнання, відношення суб'єкта і об'єкта пізнання, умови достовірності знань, проблему істини, критерії істинності.

Згідно з вимогами програми навчальної дисципліни аспіранти мають продемонструвати такі результати навчання:

- виявлення загальних тенденцій розвитку гносеології класичного і посткласичного періодів.
- ознайомлення з уявленнями про роль науки в системі культури;
- формування уявлень про проблему істини, сутність та структуру науки, рівні та форми наукового пізнання.
- ознайомлення з сучасними методами науково-дослідної роботи, розкриття пізнавальних можливостей кожного з них в сучасному науковому дослідженні.
- формування уявлень про глобальні наукові революції, її механізми та етапи.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- загальних тенденцій розвитку гносеології класичного та посткласичного періодів;
- сутності науки та наукового пізнання, ролі науки в культурі;
- специфіки сучасного розуміння істини;
- загальнонаукових методів пізнання, їх пізнавальних можливостей;

- теоретичних моделей наукових революцій.

уміння:

- використовувати загальнонаукові методи в науково-дослідній роботі, написанні тез, статей, дисертаційної роботи;
- порівнювати основні гносеологічні теорії, в яких аналізується природа і можливості знання, його кордони і умови достовірності.

Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Гносеологія наукового пізнання відноситься до філософської дисципліни методологічного спрямування і є тісно пов'язаною з онтологією, соціальною філософією, соціологією.

Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Денна форма				
	Всього	Кількість годин у тому числі			
		Лекції	Семінарські	Лабораторні (комп'ютерний практикум)	СРС
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Сутність та механізми пізнання в гносеологічних дискусіях					
Тема 1. Філософський аналіз проблеми пізнання	13	2	2		9
Тема 2. Проблема істини в гносеології	13	2	2		9
Тема 3. Наука в системі культури	13	2	2		9
Тема 4. Динаміка розвитку науки: загальний огляд теоретичних моделей. Глобальні наукові революції	13	2	2		9
Разом за розділом 1	52	8	8		36
Розділ 2. Наукове пізнання: структура, методи, методологія					
Тема 5. Структура наукового пізнання	13	2	2		9
Тема 6. Методи і методологія наукового пізнання	13	2	2		9
Тема 7. Наукове пізнання в соціокультурному вимірі (по роботі Стьопіна «Теоретичне знання»)	14	2	2		10
Тема 8. Наукова картина світу (по роботі Стьопіна «Теоретичне знання»)	14	2	2		10
Тема 9. Загальна теорія інтерактивних ритуалів (по роботі соціологія філософій Р. Коллінза)	14	2	2		10
Разом за розділом 2	68	10	10		48
Всього годин	120	18	18		84

Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з літературою.

Основна.

1. Кутуєв П. В., Єнін М. Н., Зихович Дж., Куровська Г. В. Соціологічна наукова діяльність та стратегії вибору дослідницької теми у фокусі теоретичних рефлексій // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. Київ; Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. №3 (47). С. 6 – 19.
2. Філософія науки : навчальний посібник / О. М. Кузь, В. Ф. Чеш-ко. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
3. Добронравова І. С. Філософія та методологія науки: підручник. Київ.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 223 с.
4. Коллінз Рэндалл. Социология философий. Глобальная теория интеллектуального изменения // Будь-яке видання.
5. Гоулднер А. У. Наступающий кризис западной социологии // Будь-яке видання.

Додаткова.

1. Августин Аврелий. Против академиков // Будь-яке видання.
2. Аквинский Фома. Сумма теологии // Будь-яке видання.
3. Беркли Дж. Трактат о принципах человеческого знания // Будь-яке видання.
4. Гегель Георг Вильгельм Фридрих. Феноменология духа // Будь-яке видання.
5. Гегель Георг Вильгельм Фридрих. Наука логики // Будь-яке видання.
6. Декарт Р. Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках и другие философские работы // Будь-яке видання.
7. Єнін М. Критична теорія та ідеологічний проект Франкфуртської школи // Актуальні проблеми філософії та соціології. 2015. № 5. С. 65–69.
8. Кант Иммануил. Критика чистого разума. URL: <http://iakovlev.org/zip/kant1.pdf>
9. Кант Иммануил. Прологомены ко всякой будущей метафизике, могущей появиться как наука. URL: http://royallib.com/book/kant_i/prolegomeni_ko_vsyakoy_budushchey_metafizike_mogushchey_poyavitsya_kak_nauka.html
10. Кун Т. Структура научных революций // Будь-яке видання.
11. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ // Будь-яке видання.
12. Лакатос И. Наука и псевдонаука (Выступление в радиопрограмме Открытого университета 30 июня 1973 г.). URL: <http://www.nsu.ru/classics/pythagoras/Lacatos.pdf>
13. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении // Будь-яке видання.
14. Міненкова П. В. Концептуальні засади та категоріальне визначення поняття «мозкові центри»: наукове переосмислення традиційних підходів // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2018. Випуск 1 (37). С. 17–22.
15. Поппер К. Логика и рост научного исследования // Будь-яке видання.
16. Поппер К. Открытое общество и его враги // Будь-яке видання.
17. Поппер К. Нищета историцизма. URL: http://royallib.com/book/popper_karl/nishcheta_istoritsizma.html
18. Рассел Б. Человеческое познание, его сфера и границы / Б. Рассел ; пер. с англ. Н. В. Воробьева. Киев : Ника-Центр, 2001. 560 с.
19. Ритцер Дж. Современные социологические теории. URL: <https://www.google.com.ua/search>
20. Семь главных проблем современной науки – по версии самих ученых. URL: <http://fastsalttimes.com/sections/obzor/770.html>
21. Спиноза Бенедикт. Этика. URL: <http://vzms.org/spinoza.htm>
22. Степин В. С. Теоретическое знание // Будь-яке видання.

23. Фейерабенд Пол. Против метода. Очерк анархистской теории познания // Будь-яке видання.
24. Фейерабенд, П. Наука в свободном обществе // Будь-яке видання.
25. Фрэнсис Бэкон. Великое восстановление наук. Новый Органон // Будь-яке видання.
26. Фуко М. Археология знания // Будь-яке видання.
27. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук // Будь-яке видання.
- Эпистемологический анархизм П. Фейерабенда // Будь-яке видання.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

5.1 Денна форма Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1.	Тема 1. Філософський аналіз проблеми пізнання Основні питання: Гносеологія як розділ філософії. Поняття пізнання. Гносеологічний оптимізм, агностицизм, скептицизм. Емпіризм. Сенсуалізм. Раціоналізм. СРС: Можливості людського пізнання в гносеологічних теоріях. Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017.
2.	Тема 2. Проблема істини в гносеології Основні питання: Види пізнання. Джерела знання та пізнавального процесу. Проблема істини. Види істини. Критерії істинного знання. СРС: Робота «Пролегомени» Канта: аналіз основних ідей. Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017; Кант, електронні ресурси.
3.	Тема 3. Наука в системі культури Основні питання: Наукове пізнання та його специфіка. Сцієнтизм та антисцієнтизм. Поняття науки та класифікація наукового знання. СРС: Загальні закономірності розвитку науки. Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017; Єнін, 2015.
4.	Тема 4. Динаміка розвитку науки. Глобальні наукові революції. Основні питання: Кумулятивна модель розвитку науки. Діалектико-матеріалістична модель розвитку науки. Проблема росту знань у К. Поппера. Концепція розвитку знань Т. Куна. Науково-дослідна програма І. Лакатоса. Методологічний анархізм П. Фейерабенда. СРС: Критика «утопічної інженерії» в роботі «Відкрите суспільство та його вороги». Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017; Лакатос, електронні ресурси; Поппер, електронні ресурси; Кун, електронний ресурс; Фейерабенд, електронний ресурс.
5.	Тема 5. Структура наукового пізнання Основні питання: Визначення науки. Емпіричний, теоретичний та метатеоретичний рівні пізнання. Форми наукового пізнання: факт, проблема, ідея, концепція, гіпотеза, теорія. СРС: Принцип історизму в роботі «Ниццета історизму». Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017; Поппер, електронні ресурси.
6.	Тема 6. Методи і методологія наукового пізнання Основні питання: Поняття методу. Класифікація методів. Наукові методи емпіричного дослідження. Методи теоретичного дослідження. Загальнологічні методи. СРС: Системний підхід у науковому пізнанні. Методи соціально-гуманітарних наук та їхня специфіка. Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017.
7.	Тема 7. Наукове пізнання в соціокультурному вимірі Основні питання: Наука в культурі техногенної цивілізації. Глобальні кризи і проблема цінності

	<p>науково-технічного прогресу. Генезис наукового пізнання. Духовна революція античності. СРС: Зародження досвідних наук. Література: Стьопін, електронний ресурс.</p>
8.	<p>Тема 8. Наукова картина світу Основні питання: Світогляд, філософія, наукова картина світу. Картина світу в системі наукового знання. Ідеали і норми дослідження. СРС: Філософські основи науки. Історична еволюція поняття «наукова картина світу». Література: Стьопін, електронний ресурс.</p>
9.	<p>Тема 9. Теорія інтерактивних ритуалів Основні питання. Загальна теорія інтерактивних ритуалів. Інтерактивні ритуали інтелектуалів. Життєві траєкторії як ланцюги інтерактивних ритуалів. Культурний капітал інтелектуалів. Емоційна енергія і творчість. Стратифікація в інтелектуальних спільнотах. Стратифікація культурного капіталу і емоційної енергії. Мережі кризь поколінь. СРС: Структурна матриця інтелектуального життя: довготривалі ланцюги в Китаї і Греції. Важливість особистих зв'язків. Розподіл простору уваги: випадок Стародавньої Греції. Література: Коллінз, 2002.</p>

Семінарські (практичні) заняття

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СРС)
1	<p>Тема 1. Філософський аналіз проблеми пізнання</p> <p>Основні питання: Гносеологія як розділ філософії. Поняття пізнання. Гносеологічний оптимізм, агностицизм, скептицизм. Емпіризм. Сенсуалізм. Раціоналізм.</p> <p>СРС: Можливості людського пізнання в гносеологічних теоріях.</p> <p>Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017; Рассел, 2001.</p>
2	<p>Тема 2. Проблема істини в гносеології</p> <p>Основні питання: Види пізнання. Джерела знання та пізнавального процесу. Проблема істини. Види істини. Критерії істинного знання.</p> <p>СРС: Робота «Пролегомени» Канта: аналіз основних ідей.</p> <p>Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017; Рассел, 2001.</p>
3	<p>Тема 3. Наука в системі культури</p> <p>Основні питання: Наукове пізнання та його специфіка. Сцієнтизм та антисцієнтизм. Поняття науки та класифікація наукового знання.</p> <p>СРС: Загальні закономірності розвитку науки.</p> <p>Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017; Єнін, 2015;</p>
4	<p>Тема 4. Динаміка розвитку науки. Глобальні наукові революції.</p> <p>Основні питання: Кумулятивна модель розвитку науки. Діалектико-матеріалістична модель розвитку науки. Проблема росту знань у К. Поппера. Концепція розвитку знань Т. Куна. Науково-дослідна програма І. Лакатоса. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда.</p> <p>СРС: Критика «утопічної інженерії» в роботі «Відкрите суспільство та його вороги».</p> <p>Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017; Лакатос, електронні ресурси; Поппер, електронні ресурси; Кун, електронний ресурс; Фейєрабєнд, електронний ресурс.</p>
5	<p>Тема 5. Структура наукового пізнання</p> <p>Основні питання: Визначення науки. Емпіричний, теоретичний та метатеоретичний рівні пізнання. Форми наукового пізнання: факт, проблема, ідея, концепція, гіпотеза, теорія.</p> <p>СРС: Принцип історизму в роботі «Нищета історизму».</p> <p>Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017; Поппер, електронні ресурси.</p>
6	<p>Тема 6. Методи і методологія наукового пізнання</p> <p>Основні питання: Поняття методу. Класифікація методів. Наукові методи емпіричного дослідження. Методи теоретичного дослідження. Загальнологічні методи.</p> <p>СРС: Системний підхід у науковому пізнанні. Методи соціально-гуманітарних наук та їхня специфіка.</p> <p>Література: Добронравова, 2008; Філософія науки, 2017.</p>
7	<p>Тема 7. Наукове пізнання в соціокультурному вимірі</p> <p>Основні питання: Наука в культурі техногенної цивілізації. Глобальні кризи і проблема цінності науково-технічного прогресу. Генезис наукового пізнання. Духовна революція античності.</p> <p>СРС: Зародження досвідних наук.</p> <p>Література: Стьопін, електронний ресурс.</p>
8	<p>Тема 8. Наукова картина світу</p> <p>Основні питання: Світогляд, філософія, наукова картина світу. Картина світу в системі наукового знання. Ідеали і норми дослідження.</p> <p>СРС: Філософські основи науки. Історична еволюція поняття «наукова картина світу».</p> <p>Література: Стьопін, електронний ресурс.</p>
9.	<p>Тема 9. Теорія інтерактивних ритуалів</p> <p>Основні питання. Загальна теорія інтерактивних ритуалів. Інтерактивні ритуали інтелектуалів. Життєві траєкторії як ланцюги інтерактивних ритуалів. Культурний капітал інтелектуалів. Емоційна енергія і творчість. Стратифікація в інтелектуальних спільнотах. Стратифікація культурного капіталу і емоційної енергії. Мережі кризь поколінь.</p> <p>СРС: Структурна матриця інтелектуального життя: довготривалі ланцюги в Китаї і Греції. Важливість особистих зв'язків. Розподіл простору уваги: випадок Стародавньої Греції.</p> <p>Література: Коллінз, 2002.</p>

Самостійна робота аспіранта

N з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань
1.	Тема 1. Криза західної соціологічної теорії (по книзі А. У. Гоулднера). Основні питання. Базові та доменні передумови та їх значення в соціальних теоріях. Персональна реальність та соціальна теорія. Інфраструктура соціальної теорії. Методологія як ідеологія. Автономія соціальної структури як доменна передумова. Література: Гоулднер, електронний ресурс.
2.	Тема 2. Теорія пізнання в Німецькій класиці. Основні питання. Гносеологічні ідеї І. Канта (по роботі «Пролегомени» або «Критика чистого розуму») Література: Кант, електронні ресурси.
3.	Тема 3. Проблема наукової раціональності у постпозитивізмі. Принцип фальсифікації і критика історизму К. Поппера. Основні питання. Постпозитивізм та його методологічні ідеї. Сутність принципу фальсифікації. Основні риси соціальної теорії К. Поппера. Література: Поппер, електронні ресурси.
4.	Тема 4. Постмодернізм у науковому пізнанні. Археологія знання М. Фуко. Основні питання. Принципи археологічного методу пізнання. Дискурсивні закономірності. Археологічний опис. Література: Фуко, електронні ресурси.

Політика та контроль

1. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи матеріал навчальної дисципліни аспіранти виконують завдання до семінарських занять та здають усно екзамен (додатки до силабусу). Ці види робіт сприяють закріпленню та поглибленню теоретичних знань з окремих тем модуля, розвивають навички самостійної роботи з першоджерелами, сприяють формуванню теоретичного, наукового мислення.

Відвідуваність і виконання завдань

Аспіранту складно буде належно підготуватись до практичного заняття та заліку, якщо він буде пропускати лекції. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь аспіранта на практичних заняттях є обов'язковою. Рейтинг значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на семінарських заняттях. Кожне пропущене практичне заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг з дисципліни. Немає конкретної кількості пропущених практичних занять, які потребуватимуть самостійного опрацювання аспірантом відповідних тем (виконання завдань) і додаткового спілкування з цього приводу з викладачем. Аспірант, який пропустив практичні заняття, все одно буде допущений до екзамену. Але в такому разі теми з пропущених семінарських занять мають бути виконані в день екзамену для отримання задовільної оцінки. Контроль знань аспіранта з пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, доступним на сайті кафедри соціології або під час перерви у навчальному занятті. Аспірант, який виконає відповідні завдання (відповідь на питання) отримуватиме відповідні бали до рейтингу залежно від якості відповідей (виконання завдання).

Теми і завдання для практичних занять передбачені робочою програмою дисципліни, доступною з особистого кабінету студента в системі «Кампус» або Moodle.

Форми роботи

Викладачі кафедри з навчальної дисципліни «Гносеологія наукового пізнання» проводять лекційні і семінарські заняття відповідно до вимог нормативно-методичних документів та рейтингової системи оцінювання знань аспірантів. На лекціях викладачам рекомендується використовувати електронні презентації, конспекти статей та першоджерел. Пропонується знайомити аспірантів з текстами першоджерел та професійними коментарями щодо їх змісту.

Результати роботи аспіранта оцінюються викладачем згідно діючої бальної системи і свідчать про ефективність контролю роботи аспіранта. Семінарське заняття дає можливість показувати, з одного боку, рівень підготовки до нього (виступ, участь в дискусії, висловлення власної думки), з другого боку – засвоювати завдання модульного контролю.

Критеріями оцінювання виконання завдань семінарського заняття є: логічна послідовність відповіді; повнота розкриття кожного питання; аналітичність міркувань у відповіді; посилання на джерела; обґрунтованість особистих висновків.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>. (інша необхідна інформація стосовно академічної доброчесності)

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

2. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, виконання завдань](#)

Календарний контроль: [проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу](#).

Семестровий контроль: [залік](#)

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг аспіранта складається з балів, які він отримує за:

- 1) Роботу на семінарських заняттях
- 2) Залік
- 3) Заохочувальні бали

Розрахунок вагових балів

PCO з кредитного модуля складається з суми балів студента за усі виконані контрольні заходи протягом семестру (R_D).

$$R_D = r_{\text{сем}} + r_{\text{екз}} = 72 + 28 = 100 \text{ балів.}$$

1. Відповіді на семінарських заняттях.

Ваговий бал – 3 бали при відповіді на більшість питань. Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює $r_{\text{сем}} = 8 \text{ балів} * 9 = 72 \text{ бали}$.

2. Залік = 28.

Заохочувальні бали

Написання тез на конференцію – 15 балів

Написання та публікація статті – 30 балів

Активна робота на лекціях: участь у дискусіях над проблемними питаннями – 3 б.

Аспірант отримує найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь на проведених семінарських заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє знання прочитаних першоджерел та ознаки теоретичного мислення.

Належна підготовка аспіранта до практичного заняття займатиме в середньому 2-3 години.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання студента визначені у положенні про РСО з дисципліни, що є додатком до РП.

Аспірант може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення студента з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Умови допуску до семестрового контролю: [зарахування усіх передбачених РП документів](#)

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

3. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри соціології, к.с.н, доцентом, Єніним М.Н.

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № ___ від _____)

Погоджено Методичною комісією факультету (протокол № __ від _____)

Додаток 1.

Питання до заліку.

1. Поняття пізнання. Гносеологічний оптимізм, агностицизм, скептицизм.
2. Емпіризм. Сенсуалізм. Раціоналізм.
3. Види пізнання.
4. Джерела знання та пізнавального процесу.
5. Проблема істини. Види істини.
6. Критерії істинного знання.
7. Наукове пізнання та його специфіка.
8. Поняття науки та класифікація наукового знання.
9. Кумулятивна модель розвитку науки.
10. Діалектико-матеріалістична модель розвитку науки.
11. Проблема росту знань у К. Поппера.

12. Концепція розвитку знань Т. Куна.
13. Науково-дослідна програма І. Лакатоса.
14. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда.
15. Емпіричний, теоретичний та метатеоретичний рівні наукового пізнання.
16. Форми наукового пізнання: факт, проблема, ідея, концепція, гіпотеза, теорія.
17. Класифікація методів наукового дослідження.
18. Наука в культурі техногенної цивілізації.
19. Глобальні кризи і проблема цінності науково-технічного прогресу.
20. Генезис наукового пізнання.
21. Картина світу в системі наукового знання. Ідеали і норми дослідження.
22. Базові та доменні передумови та їх значення в соціальних теоріях (по Гоулднеру).
23. Загальна теорія інтерактивних ритуалів Коллінза.